

Erdélyi Napló

NAGYANYÁK ÉS NAGYAPÁK TÖRTÉNETEI A HOSSZÚ ÜNNEPI ESTÉKRŐL

Érmelléki óévbúcsúztató szokások

Érkörtvélyesi tájház nappaliként is szolgáló konyhája

Érkörtvélyesi tájház tiszta szobája. Itt került sor minden fontosabb családi eseményre

FOTÓK: SÜTŐ ÉVA

Az ermelléki gyereksereg a hatvanas években minden decemberi reggelen disznóvísításhoz ébredt. A férfiember körében már virradatkor körbejárt a szilvórium, az asszonyok a konyhán készültek a családi eseményre. Karácsony után az őszvendőt is ünnepi asztallal, tisztességgel illett búcsúztatni.

→ SÜTŐ ÉVA

Az Ermelléket mindig szegényebb, mint módosabb emberek lakták. A téli esték egyformán hosszúak voltak mindnyájuk számára, ezért alkonyatok átbálgattak egymáshoz egy kis beszélgetésre és borozgatásra. Ha már megülték a disznótort, annál inkább jólesett a szomszédolás. Fűszeres kocsonya, füstölt kolbász bőven akadt minden háznál, a szűzdohány is ott lógott az ajtófélfára akasztva a tűzhely közelében. Nem hibázott semmi, hogy elkezdődjön az esti beszélgetés, a tréfálkozás és az adomázás.

Őszvendő estéjén hol egyik, hol másik szomszédban gyűltek össze a férfiak egy kis pipaszóra, az asszonyok tereferére. A „nagyházban” meggyújtották a

mestergerendán függő tejüvegű láncos lámpát, előkerült a nagy zománcos tál a csörögével és a sötét fényű otelló bor is ott illatozott az asztalon. Hiába volt „úrabb” sütemény – mákos patkó, vanília vagy diós kifli –, a „kótt” tésztaféle volt a kedvenc. A tepertős pogácsa is ott púposodott a fehér cakkos tányéron, illata betöltötte a tisztaszobát. Torda Jani bácsi a csörögére esküdött, az „idesanyámé”, mint ahogy az ilyenkor lenni szokott, de a réteges tepertős pogácsa is fogyott becsülettel. Kovács Sanyi bácsi pedig többször is fordult a kancsóval a pincébe. A csörögő édeskés illata utána lopódzott, mint Mariska néni rosszálló pillantása.

A fránya kancsók útja

Mire hetet vagy nyolcat ütött az óra, addigra már mind átosontak egymáshoz a férfiak a maguk kis üvegnyi borukkal, amit a nagykabát alá rejtve hoztak végig az utcán, mert a szemfüles asszonyok rögvést elmondta volna Rozálinak vagy Klári asszonynak. Azt pedig nemigen szerette a férfiember, kiváltképp az öregebbje, hogy az asszonyok vegzálja a hordót.

De őszvendő-búcsúztatás még sincs mindennap. A közös borozgatásnál a férfiembernek nem adhatott volna szebb és lélekmelengetőbb foglalatosságot az Úristen, hát ennyi jó felett iga-

zán szemet lehetett volna hunyni az asszonyok nének. Szemet is hunytak volna, ha az őszvendő lett volna az egyetlen ünnep a világon, de hát a Gondviselés minden napra juttatott egy kis ünnepelnivalót a teremtés koránájának. Mivel a Jóisten is elvétí néha a dolgok rendjét, a csorbát kiköszörülendő, az asszonyokat bírta meg. Vagy legalábbis erről volt meggyőződve Rozália néném.

Hozta hát Jani bácsi a szép cifra üvegben a borát, és hozta Nagy Lajos bácsi is a harmadik szomszédból, majd nagyapánk is lebattyogott a pincébe a kancsóval. A mama eléjük tette a hurkát, kolbászt, meg egy nagy fehér porcelántálban a pogácsát is. És kipirultak a hetven-egynéhány esztendő férfiarcok, kismultak a ráncok, és egy-egy korty közepette hálásan babrálták a pogácsa ízletes belét. Éjfél tájra már egészen belemelegedtek az újesztendő várásába. Nagyanyánk csendben ült a spór mellett, és elnézően hallgatta az olykor-olykor nagyotmondásba hajló férfitörténeteket. Kint fagyott, így fát rakott a tűzre, hogy azért ő se fázzon.

Szent Szilveszter pápa (314–335) ünnepe tehát az év búcsúztatásának vidám éjszakája volt.

A férfiember egy-egy fehérnéppel megesett kalandjukat is elsőhajtották, ha a ház asszonya kilépett egy tál kocsonyáért vagy

süteményért, amelyeket a kamrában vagy az „elsőházban” (a hosszú parasztházak első szobája) tartottak a hidegen. Erre a sóhajra aztán megint csak inni kellett, hogy a jó otelló vagy noha bor

→ **Őszvendő estéjén hol egyik, hol másik szomszédban gyűltek össze a férfiak egy kis pipaszóra, az asszonyok tereferére. A „nagyházban” meggyújtották a mestergerendán függő tejüvegű láncos lámpát, előkerült a nagy zománcos tál a csörögével és a sötét fényű otelló bor is ott illatozott az asztalon.**

édeskés-fanyar íze visszahozza őket a jelenbe. A ház asszonyának kendőcsücske már feltűnt az ajtókeretben, így a férfiembernek még a gondolata sem lehetett biztonságban. Mindezek ellenére a boroskancsók gyakran lejártak a pincékbe, és éjfél tájra már a komák is utána eredtek, mert az a fránya kancsó egyre nehezebben vette felfelé a lépcsőfokokat.

Régi történetek lámpafényben

A férfiak sorba vették a régi történeteket, babonákat, szokásokat, még a szellemjárast is. Torda Jani

bácsi, aki túl volt már a hetvenen, a katonatörténeteket mesélgette legszívesebben, de ezek mellett előjöttek a fiatalkori pajzánságok is. Mi több, a babonás rémtörténeteket is aprólékosan leírta a hallgatóságnak. Néha annyira aprólékosan, hogy az „ágyfüben” kuporgó gyermekhad sem tudott volna elaludni. Olyankor „áldották” az öreget az asszonyok, hogy a vén bolond Jani már megint a gyerekekre hozta a „happárét”. Amire a mesélő jókat nevetett, és nyomott egy-egy barackot a nagylány fejére is.

Jani bácsi egyik emlékezetes története a föld kutyájáról szól. Fiatal legényember lévén eljárt udvarolni leendő hitvesének, Irénkének, amikor óév estéjén hazafelé menet fürge árnyék sietett a lába mellett. De nem az ő árnyéka volt ám, tévedés ne essék. A föld kutyája kísérte hazáig. A hallgatóság megrökönyödését látva még meg is toldotta: „Le is ült a kapuba, és ott várt, amíg az éjféle harang meg nem szólalt. Akkor, hogy rátértünk az új esztendőre, köddé vált, mintha ott se lett vón’. A kancsó közben körbejárt, hogy egy kis bátorságra kapjanak, de megint csak le kellett volna menni a pincébe. Ám Sanyi bácsi, aki Doberdót is megjárta, mintha nehezebben kászálódott volna ki az asztal mögül.